

Materiał informacyjny dotyczący przepisów lustracyjnych

Ustawa z dnia 14 kwietnia 2023 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw¹ (zwana dalej ustawą) wprowadza przepisy uniemożliwiające zatrudnienie w **korpusie służby cywilnej** osób, które w **okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. pracowały lub pełniły służbę w organach bezpieczeństwa państwa lub były współpracownikami tych organów w rozumieniu przepisów ustawy lustracyjnej**². Przepisy te oznaczają brak możliwości kontynuowania stosunków pracy osób już zatrudnionych, wypełniających powyższe przesłanki jak również wykluczają zatrudnienie takich osób w przyszłości. Analogiczne zasady będą obowiązywać **urzędników państwowych oraz innych pracowników, o których mowa w ustawie o pracownikach urzędów państwowych**³.

Powyższe zasady wchodzą w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia ustawy⁴.

Poniżej opisano 4 sytuacje, które mogą wystąpić w związku z realizacją obowiązku lustracyjnego, biorąc pod uwagę odmienny sposób postępowania w stosunku do osób:

- które są już zatrudnione i składały wcześniej oświadczenie lustracyjne (grupa I A);
- które są już zatrudnione i nie składały oświadczenia lustracyjnego (grupa I B);
- które dopiero przystąpią do naboru (grupa II);
- wobec których zostanie wydane prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające fakt złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego (grupa III).

Przepisy lustracyjne

¹ Wg stanu na dzień 22.06.2023 ustawa oczekuje na ogłoszenie w Dzienniku Ustaw

² Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2023 r. poz. 342, z późn. zm.).

³ Ustawa z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2290, z późn. zm.) - art. 1.

⁴ <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?id=F0C690689FBE1E56C125897500411D72>

1. Sposób postępowania wobec osób z grupy I A, tj. osób które:

- a) w momencie wejścia życie ww. przepisów są zatrudnione w służbie cywilnej lub są urzędnikami państwowymi lub innymi pracownikami, o których mowa w ustawie o pracownikach urzędów państwowych oraz
- b) urodziły się przed 1 sierpnia 1972 r. oraz
- c) w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. pracowały lub pełniły służbę w organach bezpieczeństwa państwa lub były współpracownikami tych organów w rozumieniu przepisów ustawy lustracyjnej, oraz
- d) przed wejściem w życie tych przepisów składały już oświadczenia lustracyjne na mocy innych przepisów ustawy lustracyjnej.

Osoby, które składały już oświadczenie lustracyjne, nie składają takiego oświadczenia ponownie – osoby te, na podstawie art. 7 ust. 3 i 3a ustawy lustracyjnej, składają kierownikowi urzędu informację o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego. W informacji tej należy podać datę złożenia oświadczenia, organ, któremu przedłożono oświadczenie oraz funkcję w związku, z którą oświadczenie zostało złożone (wzór informacji znajduje się w załączniku 2a do ustawy lustracyjnej i jest udostępniony na stronie internetowej IPN <https://ipn.gov.pl/pl/lustracja/oswiadczenia>).

W przypadku, gdy osoba składająca taką informację nie pamięta tych danych może je sprawdzić w systemie informacji o złożeniu oświadczenia lustracyjnego, dostępnym na stronie internetowej IPN <https://data-oswiadczenia.ipn.gov.pl>.

Oświadczenia lustracyjne złożone przed wejściem w życie ustawy, zgodnie z przepisami ustawy lustracyjnej, powinny być być przekazane do Instytutu Pamięi Narodowej. Z tego względu kierownicy urzędów, w których są zatrudnione te osoby, obecnie mogą nie mieć wiedzy na temat treści tych oświadczeń.

W związku z powyższym, zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy, kierownicy urzędów⁵, niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia wejścia w życie tego przepisu, przekażą Prezesowi IPN, listy wszystkich zatrudnionych członków korpusu służby cywilnej oraz urzędników państwowych i innych pracowników, o których mowa w ustawie o pracownikach urzędów państwowych, urodzonych przed dniem 1 sierpnia 1972 r. Listy należy kierować bezpośrednio do Prezesa IPN.

Art. 12 ust. 1 i 3 ustawy reguluje zakres przekazywanych Prezesowi IPN danych dotyczących ww. osób (niezbędnych do sprawdzenia złożonych oświadczeń) oraz sposób ich przekazania. Listę sporządza się na formularzu udostępnionym na stronie internetowej IPN - <https://ipn.gov.pl/pl/lustracja/oswiadczenia> oraz przekazuje w postaci papierowej i w postaci elektronicznej na nośniku elektronicznym (powinna to być płyta CD/DVD lub ewentualnie pendrive). Na liście muszą znaleźć się następujące dane: data urodzenia, imię, nazwisko oraz numer PESEL, a w przypadku nieposiadania numeru PESEL – imię ojca. Ważne jest aby nie zmieniać, określonej w formularzu udostępnionym przez IPN, kolejności kolumn zawierających poszczególne dane.

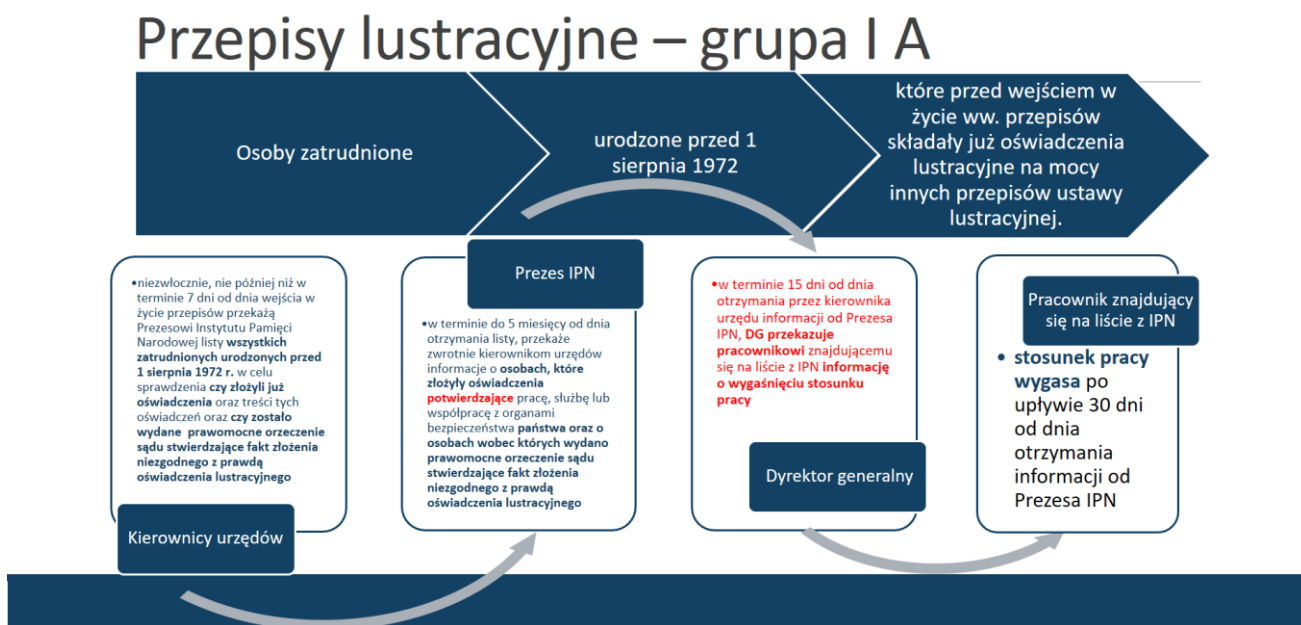
⁵ A w odniesieniu do powiatowych i granicznych lekarzy weterynarii oraz ich zastępców – wojewódzki lekarz weterynarii.

Obowiązek umieszczenia na liście nie będzie miał zastosowania **do członków służby zagranicznej oraz pracowników Krajowej Administracji Skarbowej**, bowiem w tych instytucjach obowiązuje już zakaz zatrudnienia osób, które pracowały, pełniły służbę lub były współpracownikami organów bezpieczeństwa państwa, a więc takie osoby nie mogą być już tam zatrudnione.

Prezes IPN, w terminie **do 5 miesięcy od dnia otrzymania listy**, z zachowaniem przepisów o ochronie informacji niejawnych, przekaże zwrotnie kierownikom urzędów **informacje o osobach, które złożyły oświadczenia potwierdzające pracę, służbę lub współpracę** z organami bezpieczeństwa państwa **oraz informację o osobach, wobec których wydano prawomocne orzeczenie** stwierdzające fakt złożenia przez te osoby niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego. W przypadku braku takich osób na liście przesłanej przez danego kierownika urzędu Prezes IPN nie będzie odpowiadał temu kierownikowi.

Stosunki pracy osób, które **znajdą się w informacji od IPN**, wygasną **po upływie 30 dni od dnia otrzymania tej informacji**.

Na **dyrektora generalnego⁶ urzędu** nałożono obowiązek zawiadomienia **ww. osób** na piśmie o wygaśnięciu ich stosunków pracy z mocy prawa, **w terminie 15 dni od dnia otrzymania informacji od Prezesa IPN**.

⁶ A w przypadku jego braku – na kierownika urzędu.

2. Sposób postępowania wobec osób z grupy I B, tj. osób, które:

- a) w momencie wejścia życie ww. przepisów są zatrudnione w służbie cywilnej lub są urzędnikami państwowymi lub innymi pracownikami, o których mowa w ustawie o pracownikach urzędów państwowych oraz
- b) urodziły się przed 1 sierpnia 1972 r. oraz
- c) przed wejściem w życie tych przepisów nie składały oświadczeń lustracyjnych na mocy ustawy lustracyjnej.

Na mocy art. 11 ustawy osoby z grupy I B, będą zobowiązane do złożenia oświadczeń lustracyjnych, w terminie 30 dni od dnia wejścia w życie przepisu. Oświadczenia te składa się w trybie ustawy lustracyjnej i w formie określonej przez tę ustawę (wzór oświadczenia znajduje się w załączniku 1a do ustawy lustracyjnej i jest udostępniony na stronie internetowej IPN - <https://ipn.gov.pl/pl/lustracja/oswiadczenia>). Oświadczenia te podlegają następnie przekazaniu do Biura Lustracyjnego IPN⁷, chyba że z przepisów odrębnych wynika obowiązek przekazania oświadczenia do oddziałowego biura lustracyjnego IPN.

Oświadczenie lustracyjne musi być jasne co do swej treści, a w szczególności istotnym jest, aby zawierało kategorię i niewątpliwą deklarację osoby zobowiązanej do jej złożenia co do danych podlegających obowiązkowemu ujawnieniu na podstawie ustawy lustracyjnej, tj. danych dotyczących oświadczenia wiedzy w zakresie zagadnień związanych z pracą, służbą lub współpracą z organami bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990. Osoba składająca oświadczenie lustracyjne powinna dokonać tego z uwzględnieniem wskazówek umieszczonych w dolnej części ustawowego wzoru i po zapoznaniu się z treścią ustawy lustracyjnej.

W przypadku, kiedy osoba zobowiązana do złożenia oświadczenia lustracyjnego oświadcza, że nie pracowała, nie pełniła służby ani nie była współpracownikiem w rozumieniu art. 3a ustawy lustracyjnej, organów bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 cyt. ustawy, powinna ograniczyć się jedynie do wypełnienia, dokonania stosownych podkreśleń i podpisania części A oświadczenia lustracyjnego, tzw. negatywnej. Natomiast w przypadku, kiedy osoba ujawnia możliwe formy działania na rzecz organów bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 cyt. ustawy: pracy w tych organach, służby w tych organach bądź współpracy z nimi w rozumieniu art. 3a ustawy lustracyjnej, wypełnia, podpisuje, dokonuje stosownych podkreśleń w części A oświadczenia, tzw. pozytywnej oraz obowiązkowo uzupełnia i składa podpis w części B opisowej.

Kierownicy urzędów, do których składane są oświadczenia, przed ich przekazaniem do Biura Lustracyjnego IPN, są zobowiązani wstępnie ocenić formalną poprawność ich wypełnienia (czy zastosowano właściwy formularz, czy zawiera on wszystkie niezbędne dane). W momencie otrzymania oświadczenia kierownicy będą mogli zapoznać się z jego treścią, a co za tym idzie będą wiedzieć, czy zawiera ono deklarację pracy, służby lub współpracy z organami bezpieczeństwa. W przypadku osób, które w oświadczeniu lustracyjnym zadeklarują pracę, służbę lub współpracę z organami bezpieczeństwa, ich stosunki pracy wygasną po upływie 15 dni od dnia złożenia oświadczenia.

Na dyrektora generalnego⁸ urzędu nałożono obowiązek zawiadomienia ww. osób na piśmie o wygaśnięciu ich stosunków pracy z mocy prawa, w terminie 5 dni od dnia złożenia oświadczenia.

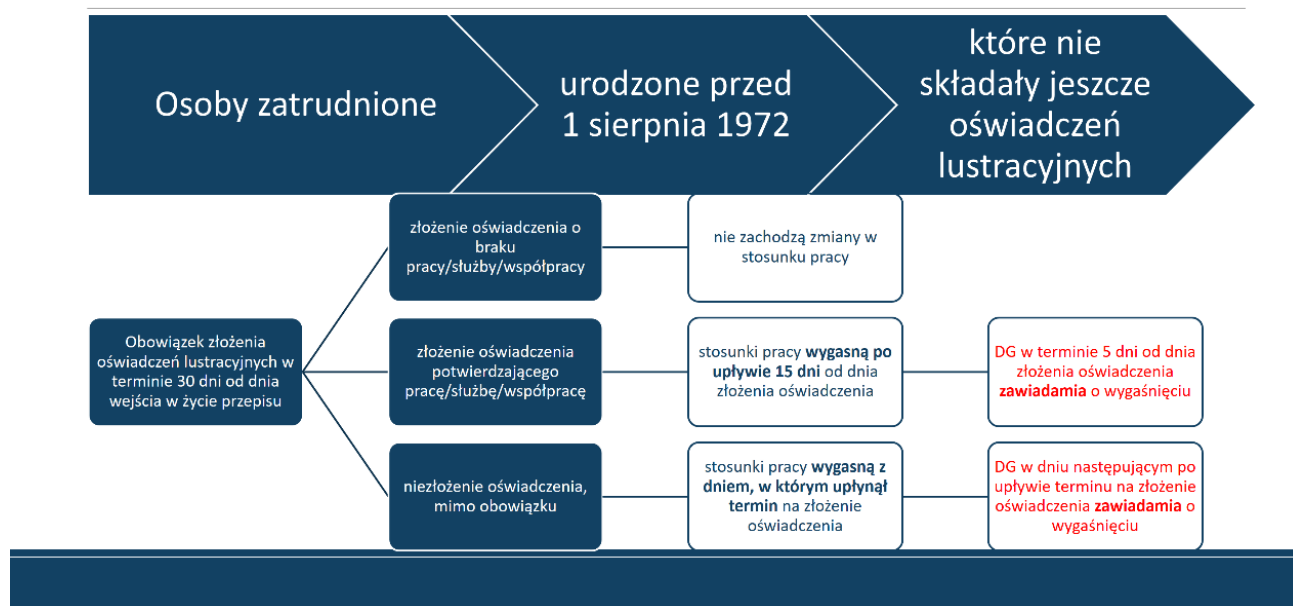
⁷ celem rozpoznania w trybie określonym w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2023 r. poz. 102).

⁸ A w przypadku jego braku – na kierownika urzędu.

W przypadku osób, które były zobowiązane do złożenia oświadczenia lustracyjnego, a tego nie zrobiły ich stosunki pracy wygasną z dniem w którym upłynął termin do złożenia oświadczenia lustracyjnego (tj. 30 dni od dnia wejścia w życie przepisu).

Dyrektor generalny⁹ urzędu zawiadamia te osoby o wygaśnięciu w dniu następującym po upływie terminu do złożenia oświadczenia.

Przepisy lustracyjne – grupa I B

⁹ A w przypadku jego braku – kierownik urzędu.

3. Sposób postępowania wobec osób z grupy II, tj. osób, które urodziły się przed 1 sierpnia 1972 r i będą ubiegały się o zatrudnienie w służbie cywilnej

W odniesieniu do naborów rozpoczętych przed wejściem w życie art. 4a ustawy w ogłoszeniu o naborze nie może być wskazanego wymagania niezbędnego odnoszącego się do warunku z tego przepisu i oświadczenia, które by potwierdzało jego spełnienie. Jednakże osoby, które będą zatrudniane w wyniku takich naborów po wejściu w życie wspomnianego przepisu, muszą spełniać ten warunek (wynika to z art. 9 ust. 2 ustawy).

W przypadku naborów do służby cywilnej ogłoszonych po wejściu w życie art. 4a ustawy warunek zatrudnienia wprowadzany na mocy tego przepisu będzie wstępnie (na potrzeby naboru) weryfikowany analogicznie jak w przypadku warunków określonych w art. 4 tej ustawy. Warunek ten powinien znaleźć się w ogłoszeniu o naborze wśród wymagań niezbędnych, a oświadczenie na ten temat – wśród wymaganych dokumentów i oświadczeń. Na potrzeby przeprowadzenia naboru będzie więc składane oświadczenie wskazujące na spełnienie bądź nie warunku określonego w art. 4a (dla łatwiejszej orientacji nazwijmy je „małym oświadczeniem”). Będzie to oświadczenie składane na podstawie ustawy o służbie cywilnej, a jego wzór nie będzie prawnie określony.

Po wejściu w życie art. 4a dopiero osoba wybrana przez dyrektora generalnego (kierownika) urzędu do zatrudnienia będzie składała właściwe oświadczenie lustracyjne zgodnie z ustawą lustracyjną (dla łatwiejszej orientacji nazwijmy je „dużym oświadczeniem”) i w formie określonej przez tę ustawę (wzór oświadczenia znajduje się w załączniku 1a do ustawy lustracyjnej i jest udostępniony na stronie internetowej IPN - <https://ipn.gov.pl/pl/lustracja/oswiadczenia> .

Jeżeli jednak osoba ta już wcześniej składała oświadczenie lustracyjne, to zgodnie z art. 7 ust. 3 ustawy lustracyjnej będzie składała organowi właściwemu do przedłożenia oświadczenia informację o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego (wzór informacji znajduje się w załączniku 2a do ustawy lustracyjnej i jest udostępniony na stronie internetowej IPN - <https://ipn.gov.pl/pl/lustracja/oswiadczenia>).

Realizowanie zakazu zatrudnienia osób, które pracowały, służyły lub współpracowały ze służbami bezpieczeństwa oraz kłamców lustracyjnych będzie ciążyło na pracodawcy. Pracodawca będzie mógł zweryfikować treść oświadczenia lustracyjnego kierując zapytanie do Prezesa IPN, w celu zapewnienia przestrzegania zakazu zawartego w art. 4 a ustawy .

Przepisy lustracyjne – grupa II (nabory)

Wymóg dot. pracy, służby lub współpracy z organami bezpieczeństwa będzie wstępnie (na potrzeby naboru) weryfikowany analogicznie jak w przypadku warunków określonych w art. 4 ustawy o służbie cywilnej.

Kandydaci będą składali odpowiednie oświadczenia (tzw. małe oświadczenie). Po wejściu w życie przepisów dot. systemu teleinformatycznego będzie się to odbywać przez akceptację treści oświadczenia w systemie (*checkbox*).

Dopiero osoba wybrana do zatrudnienia będzie składała oświadczenie lustracyjne zgodnie z ustawą lustracyjną (tzw. duże oświadczenie).

Wymóg ten będzie miał zastosowanie również do kandydatów uczestniczących w naborach ogłoszonych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ww. przepisów dot. lustracji.

Przy zatrudnianiu urzędników i innych pracowników, o których mowa w ustawie o pracownikach urzędów państwowych należy również odpowiednio zapewnić spełnienie warunku w postaci zakazu zatrudnienia osób, które w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. pracowały lub pełniły służbę w organach bezpieczeństwa państwa lub były współpracownikami tych organów.

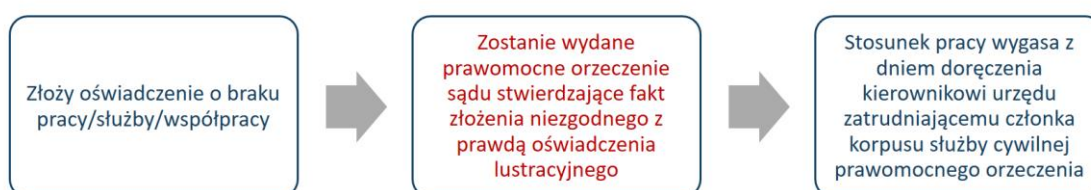
4. Sposób postępowania wobec osób:

- a) **które po wejściu w życie ww. przepisów będą zatrudnione** w służbie cywilnej lub będą urzędnikami państwowymi lub innymi pracownikami, o których mowa w ustawie o pracownikach urzędów państwowych, oraz
- b) **wobec których zostało wydane prawomocne orzeczenie stwierdzające fakt złożenia przez tę osobę niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego.**

Na podstawie art. 69a ustawy o służbie cywilnej stosunek pracy członka korpusu służby cywilnej będzie wygasł z dniem doręczenia kierownikowi urzędu zatrudniającemu członka korpusu służby cywilnej **prawomocnego orzeczenia stwierdzającego fakt złożenia przez tę osobę niezgodnego z prawdą oświadczenia, o którym mowa w art. 7 ust. 1 i art. 11 ust. 4 ustawy lustracyjnej.**

Analogiczny przepis został również wprowadzony w ustawie o pracownikach urzędów państwowych (art. 3 c ust. 2).

Przepisy lustracyjne – grupa III

Skutek w postaci wygaśnięcia stosunków pracy kategorii osób wskazanych wyżej w pkt 1–4 jest konsekwencją przyjętego rozwiązania zakładającego niemożność kontynuacji zatrudnienia tych osób, wynikającą z zakazów określonych w nowych przepisach.

W przypadku pytań dotyczących lustracji **można kontaktować się z przedstawicielami:**

Instytutu Pamięi Narodowej - kwestie dot. przepisów lustracyjnych, w szczególności treści i form dokumentów lustracyjnych oraz kwestie dot. przekazywania list i otrzymywania informacji zwrotnej:

- Zastępca Dyrektora Biura Lustracyjnego – Artur Stawiarski, tel. 22 540 58 20,
- Zastępca Dyrektora Biura Lustracyjnego – Artur Napióra, tel. 22 540 58 27,
- Naczelnik Wydziału Ewidencji Oświadczeń Lustracyjnych, Sygnalizowania i Publikacji Biura Lustracyjnego – Marta Szymańska, tel. 22 540 58 21

Departamentu Służby Cywilnej KPRM – kwestie dot. przepisów o służbie cywilnej:

- Naczelnik Wydziału Analiz Prawnych – Agnieszka Frączkiewicz, tel. 22 694 66 58,
- Radca w Wydziale Analiz Prawnych – Paulina Dobrowolska, tel. 22 694 61 19,
- Główny specjalista w Wydziale Analiz Prawnych – Szymon Serek, tel. 22 694 65 39.

Zastrzeżenie: Szef Służby Cywilnej oraz Departament Służby Cywilnej KPRM nie są właściwi w zakresie interpretowania przepisów ustawy o pracownikach urzędów państwowych.